

SOLIDARITATEA CODEBITORILOR ÎN RAPORTURILE DE DREPT COMERCIAL

Lect. univ dr. Lucian Săuleanu
Universitatea din Craiova

Dans article se fait une analyse de l'institution de solidarité des codebiteurs, avec une spéciale référence à les rapports de droit commercial, ayant en vue la dérogation du principe prévue en art.1041 du Code Civile, dérogation établie par le Code du Commerce: "l'obligation solidaire ne peut pas être présumée, il faut indiquer ca expres"; il y a une inversion: ce qui est une exception dans le droit civil, dévient une règle dans le droit commercial; en plus, l'article fait une analyse pour les conditions d'appliquer la présomption du solidarité des codebiteurs

1. Noțiune. În dreptul comun, divizibilitatea obligației este regula, iar solidaritatea excepția; solidaritatea nu se prezumă, motiv pentru care ea trebuie stipulată expres (art. 1041 C.civ.). Obligația plurală solidară (solidaritatea) este acea obligație cu subiecte multiple în cadrul căreia fiecare creditor solidar poate cere debitorului întreaga datorie sau fiecare dintre debitorii solidari poate fi obligat la executarea integrală a prestației datorate de toți creditorului¹; din definiție rezultă că solidaritatea este de două feluri: activă (art. 1034 C.civ.) și pasivă (art. 1039 C.civ.).

2. Prezumția de solidaritate a codebitorilor. Sediul materiei. Spre deosebire de Codul civil, Codul comercial se ocupă numai de solidaritatea pasivă², instituind prin art. 42 alin. 1 o prezumție de solidaritate a codebitorilor: "în obligațiunile comerciale codebitorii sunt ținuti solidaricește, afară de stipulație contrară"³. Întrucât Codul comercial nu conține reguli speciale privind solidaritatea activă urmează a se aplica, în baza art. 1 C. com., dispozițiile din dreptul comun, respectiv art. 1034-1038 C. civ. După cum se poate observa Codul comercial derogă de la principiul stabilit de art. 1041 C.civ., anume acela că "obligația solidară nu se prezumă, trebuie să fie stipulată expres", având loc o inversare: ceea ce în dreptul civil constituie o excepție, în dreptul comercial devine o regulă. Solidaritatea în materie comercială nu trebuie stipulată expres, fiind prezumată⁴; această prezumție are caracter relativ, ea putând fi înlăturată prin convenția părților; răsturnarea prezumției poate fi dovedită cu orice mijloc de probă prevăzut de art. 46 C.com. Spre deosebire de art. 42 C. com. care reglementează solidaritatea pasivă relativă, legislația comercială instituie, în anumite situații, solidaritatea pasivă legală (sau absolută), care nu nu poate fi înlăturată, întrucât are caracter de ordine publică⁵: a) asociații în societatea în

¹C. Stătescu, C. Bîrsan, Teoria generală a obligațiilor, All Beck, București, 1998, p. 348.

²Pentru solidaritatea activă se aplică dispozițiile din Codul civil.

³Pentru a exista solidaritate între debitori este necesar ca într-o obligație comercială să figureze doi sau mai mulți debitori. În speță, nefiind decât un singur debitor, Banca Românească, deoarece intimatul Lechting a fost introdus în proces numai spre a-i fi opozabilă hotărârea, urmează că nu poate fi vorba de nici o solidaritate între Bancă și Lechting, și deci recurenta nu se poate prevala de excepțiile pe care numai Lechting ar fi fost în drept să le invoce cum este și excepția lucrului judecat, ce recurenta invocă (Cas. I, dec. nr. 379/1946, în Practică judiciară în materie comercială, vol. II, p. 60).

⁴Cas. III, dec. nr. 412/1937, în Revista de drept comercial, 1938, p. 148.

⁵I.L. Georgescu, Drept comercial român, Ed. Lumina Lex, București, 1994, p. 48.

nume colectiv și asociații comanditați în societatea în comandită simplă sau în comandită pe acțiuni răspund nelimitat și solidar pentru obligațiile sociale (art. 3 alin. 2 din Legea nr. 31/1990); b) solidaritatea fondatorilor și a primilor administratori în cazul constituirii societății pe acțiuni prin subscripție publică (art. 30 alin. 1 din Legea nr. 31/1990); c) solidaritatea fondatorilor, reprezentanților societății și a primilor membri ai organelor de conducere, de administrare și de control în cazul producerii de prejudicii ca efect al încălcării cerințelor legale de constituire a societății (art. 49 din Legea nr. 31/1990); d) solidaritatea administratorilor societăților comerciale (art. 72-73, 144 din Legea nr. 31/1990); e) comanditarii care încheie operații care nu le sunt îngăduite (art. 89 din Legea nr. 31/1990); f) lichidatorii care întreprind noi operații comerciale ce nu sunt necesare scopului lichidării (art. 247 alin. 2 și 249 alin. 3 din Legea nr. 31/1990); g) în caz de pluralitate de mandatar (art. 389 C.com.); h) în caz de pluralitate de patroni în materie de prepușenie (art. 393 C.com.); i) solidaritatea prepușilor și a a patronilor cu privire la îndatoririle prevăzute în titlurile III și IV ale cărții I din Codul comercial (art. 398 C.com.); j) cărașii în cazul contractului cumulativ de transport (art. 436 C.com.). Prezumția de solidaritate a codebitorilor în materie comercială are menirea de a proteja pe creditor, constituind o adevărată garanție a executării creanței sale⁶; pe această cale se înlătură riscul pe care îl implică o eventuală insolvabilitate a unuia dintre codebitori, creditorul având posibilitatea să urmărească pe ceilalți codebitori⁷.

3. Condițiile de aplicare a prezumției de solidaritate a codebitorilor. Obligația codebitorilor să fie comercială. Această condiție rezultă din analiza art. 42 alin. 1 care precizează că "în obligațiile comerciale codebitorii sunt ținute solidar" și a art. 42 alin. 3 C.com. care prevede că solidaritatea "nu se aplică la necomercianți pentru operațiuni care, în cât îi privește, nu sunt fapte de comerț". Termenul de obligație, folosit de legiuitorul comercial trebuie înțeles în sens restrâns (*stricto sensu*), ca desemnând numai latura pasivă a raportului juridic, respectiv "îndatorirea" ce revine debitorilor. Așadar, prezumția de solidaritate este aplicabilă ori de câte ori obligația are caracter comercial pentru codebitori, indiferent dacă pentru subiectul activ al raportului juridic obligația corelativă are caracter comercial sau civil. Prezumția de solidaritate nu va fi aplicabilă când pentru codebitori obligația are caracter civil, chiar dacă pentru creditor obligația are caracter comercial. S-ar putea spune că în această situație, a unei fapte de comerț unilaterale, se derogă de principiul unicității aplicării normei de drept comercial consacrat de art. 56 C. com. conform căruia "dacă un act este comercial numai pentru una din părți, toți contractanții sunt supuși (...) legii comerciale, afară (...) de cazurile în care legea ar dispune altfel". Însă, chiar acest articol exclude aplicarea principiului unicității aplicării normei comerciale, când există dispoziții derogatorii în acest sens. Or, art. 42 alin. 3 C. com. care precizează că " ea nu se aplică (*prezumția de solidaritate- n.n.*) la necomercianți pentru operațiuni care, în cât îi privește, nu sunt fapte de comerț", constituie o astfel de derogare. Întrucât într-o astfel de situație prezumția de solidaritate nu funcționează, aplicabilitate vor avea dispozițiile din Codul civil cu privire la divizibilitatea obligațiilor. Cu titlu de exemplu, în cazul unui contract de vânzare-cumpărare a unor produse agricole încheiat între doi agricultori și un

⁶Alex Weill, François, Terré, Droit civil. Les obligations, Dalloz, Paris, 1980, p. 1002; T.R.Popescu, P. Anca, Teoria generală a obligațiilor, Ed. Academiei, 1968, p. 379.

⁷Din cuprinsul art. 1056 C.civ., care reglementează problema solidarității și determină până unde poate un codebitor să reprezinte pe ceilalți codebitori solidari în actele pe care acesta le îndeplinește, rezultă această reprezentare nu se poate întinde decât numai până la limita acelor acte care ar putea ușura sarcina celorlalți codebitori impasivi, fie prin stingere, fie prin micșorarea obligațiilor contractuale ce trebuie să fie achitate de codebitori în mod solidar (Cas. III, dec. nr. 105/1928).

comerciant, răspunderea agricultorilor va fi divizibilă și nu solidară, întrucât obligația acesta izvorăște dintr-un act care, potrivit art.5 C. com., nu este faptă de comerț.

Având în vedere precizările mai sus făcute, prezumția de solidaritate va fi aplicabilă când codebitorii săvârșesc fapte de comerț obiective (art. 3 C. com) sau când codebitorii fiind comercianți, săvârșesc acte și operațiuni calificate ca fapte de comerț subiective în temeiul art. 4 C. com. Facem precizarea că art. 42 C. com. are în vedere noțiunea de obligație în sens larg, indiferent de izvorul său: acte juridice, fapte juridice *stricto sensu* ori legea. În situația în care sunt mai mulți debitori, iar obligația este comercială numai pentru unii dintre ei, solidaritatea se va aplica numai acestora, pentru ceilalți debitori urmând ca obligația să fie divizibilă⁸; debitorii pentru care obligația nu este comercială pot invoca beneficiul de discuțiune și beneficiul de diviziune în condițiile art. 1666 și 1667 C. civ.; dacă însă pentru un necomerciant actul este comercial, prezumția de solidaritate se va aplica⁹.

Solidaritatea nu trebuie prevăzută în convenția părților, deoarece ea se prezumă "afară de stipulațiune contrarie" (art. 42 alin. 1 C.com.)¹⁰; cei ce susțin că nu s-au obligat solidar trebuie să dovedească acest lucru folosindu-se de orice mijloc de probă prevăzut de art. 46 C.com. Înlăturarea prezumției de solidaritate poate rezulta din analiza naturii și obiectului contractului încheiat, modalitățile de executare a obligațiilor contractuale, în special modalitatea de plată, garanțiile acordate creditorului¹¹. În doctrină s-a susținut că înlăturarea prezumției de solidaritate ar fi posibilă doar în cazul obligațiilor al căror izvor îl constituie contractul, întrucât art. 42 alin. 1 C. com. com. folosește expresia "afară de stipulațiune contrarie", motiv pentru care înlăturarea prezumției de solidaritate nu ar fi posibilă în cazul obligațiilor izvorâte din fapte juridice *stricto sensu*. Discuția în cauză nu prezintă relevanță în dreptul nostru, întrucât cel puțin în privința răspunderii civile delictuale dispozițiile art. 1003 C. civ., care au caracter imperativ, stabilesc răspunderea solidară a coautorilor unui delict sau cvsidelict.

4. Presumția de solidaritate se aplică și fidejutorului. Fidejusiunea sau cauțiunea este un contract unilateral prin care o persoană numită fidejutor se obligă față de creditorul altei persoane să execute obligația celui pentru care garantează în cazul în care acesta nu o va executa. De precizat că simpla promisiune de fidejusiune a unei obligații comerciale nu atrage aplicarea prezumției de solidaritate, reținându-se într-o speță "convenția de promitere de cauționare intervenită între fidejutor și debitorul garantat este deosebită de obligațiunea de cauționare sau fidejusiune și atât timp cât ea nu se transformă într-o obligațiune expresă de la fidejutor la creditorul garantat, o asemenea convențiune nu face să se lege vreun raport juridic între aceștia, ea putând cel mult să fie generatoare de consecințe juridice numai între fidejutor și debitorul garantat"¹². Codul comercial în scopul de a-l proteja pe creditor extinde prezumția de solidaritate și asupra fidejutorului ,

⁸ Proiectul Codului comercial din 1938 în art. 373 a renunțat la această excepție prevăzută de art. 42 alin. 2 C. com., ceea ce înseamnă că dacă obligația este necomercială pentru un debitor acesta va răspunde solidar alături de ceilalți.

⁹ "Prezumțiunea de solidaritate din comercial este înlăturată pentru toate obligațiunile necomercianților, care în ceea ce-i privește nu sunt fapte de comerț, iar nu numai pentru fidejusiunea unui necomerciant dată pentru operațiune, care în ceea ce-l privește nu este comercială" (Cas. III, dec. nr. 140/1935, în Revista de Drept Comercial, 1935, p. 238 și în Codul comercial adnotat, Editura Tribuna, Craiova, 1994, p. 101).

¹⁰ Cas. III, dec. nr. 412/1937, în Revista de drept comercial, 1938 p. 148

¹¹ Leone Bolaffio, Cesare Vivante, Il codice di commercio commentato, vol. I, Unione Tipografico Editrice Torinese, 1893 op. cit., vol. II, p. 241.

¹² Cas. III, dec. 43 din 11 ianuarie 1935, în Revista de Drept Comercial, 1935, p. 230.

indiferent dacă este comerciant sau nu¹³; astfel, art. 42 alin. 2 prevede: "aceeași prezumție există și contra fidejutorului, chiar necomerciant, care garantează o obligație comercială". Motivul pentru care legiuitorul comercial a restabilit principiului unicității aplicării normei comerciale consacrat de art. 56 C. com. și a prevăzut un regim sever pentru fidejutorul chiar necomerciant, îl constituie intenția de a da posibilitate creditorului să se îndestuleze direct de la fidejutor în caz de insolabilitate a debitorului principal¹⁴. În dreptul civil obligația fidejutorului este subsidiară și accesorie; fidejutorul poate fi urmărit de creditor numai dacă debitorul nu și-a executat obligația asumată; fidejutorii care garantează o obligație răspund solidar (art. 1666 C.civ.). Fidejutorul nu mai beneficiază în materie comercială de beneficiul de discuțiune¹⁵ și de beneficiul de diviziune¹⁶ consacrate de Codul civil în art. 1663, 1664 și 1667 și nici nu are importanță dacă fidejutorul cunoștea sau nu că obligația garantată are caracter comercial. Cu toate acestea însă, în cazul în care creditorul se îndreaptă direct împotriva fidejutorului, acesta poate invoca atât excepțiile personale ce decurg din contractul de fidejusiune (spre exemplu, excepții cu privire la validitatea contractului de fidejusiune sau clauzele ce stabilesc întinderea obligației fidejutorului etc.), cât și excepțiile privind obligația debitorului principal (spre exemplu, validitatea obligației principale, întinderea acestei obligații etc.). În schimb, fidejutorul nu poate, potrivit art. 1681 C. civ., să invoce excepțiile pur personale ale debitorului principal.

Dispozițiile art. 42 alin. 2 C. com. sunt de strictă interpretare, în sensul că prezumția de solidaritate se aplică doar fidejutorilor chiar necomercianți care garantează o obligație comercială. În mod greșit în literatura juridică¹⁷ s-a susținut că art. 42 alin. 2 are aplicabilitate, spre exemplu, în ipoteza unui credit bancar acordat unor comercianți garantat imobiliar tot de către comercianți, situație în care garanții ipotecari ar răspunde solidar cu codebitorii. Considerăm că art. 42 alin. 2 C. com. nu poate fi aplicat cu privire la garanții ipotecari, întrucât pe de o parte textul analizat face referire strictă la fidejutori, nefolosind un termen generic cum ar fi acela de "garant", or *exceptio est strictissimae interpretationis*, iar pe de altă parte a alături dreptul de ipotecă conceptului de solidaritate este un nonsens dacă avem în vedere posibilitățile pe care le are creditorul ipotecar pentru satisfacerea creanței sale, anume că ipoteca este un drept real asupra imobilelor afectate la plata unei obligații (art. 1746 C. civ.), iar ipoteca, ca orice drept real, acordă titularului său un drept de urmărire și un drept de preferință¹⁸.

5. Efectele solidarității codebitorilor. Efectele principale decurg din trăsăturile juridice ale obligației solidare pasive, anume obligația solidară pasivă are un singur obiect (unicitatea obiectului) și obligația solidară pasivă presupune existența unei pluralități de legături obligaționale distincte. Efectele ce decurg din unicitatea obiectului sunt: a) fiecare

¹³ dar cu condiția să se garanteze o obligație comercială

¹⁴C.S.J. - Secția comercială, decizia nr. 1043 din 27 iunie 1996, în Revista de Drept Comercial, nr. 2/1998, p. 109-110.

¹⁵Beneficiul de discuțiune este excepția pe care fidejutorul o poate opune creditorului urmăritor, cerându-i acestuia să urmărească mai întâi bunurile debitorului principal și după aceea în măsura în care nu a fost acoperită toată datoria să-l urmărească și pe el.

¹⁶Beneficiul de diviziune este excepția pe care fidejutorul, în cazul în care există mai mulți fidejutori, o poate opune creditorului cerându-i acestuia să-și dividă acțiunea împotriva tuturor fidejutorilor, urmând ca fiecare fidejutor să răspundă pentru o parte proporțională din datorie.

¹⁷Lucian Lepădat, Câteva considerații privind răspunderea solidară a codebitorilor comerciali, cu referire specială asupra garanțiilor ipotecari alături de codebitori, într-un contract de credit bancar, Revista de Drept Comercial, nr. 7-8/1997, p. 142-143.

¹⁸Maria Nicolae, Discuții în legătură cu răspunderea solidară în materia obligațiilor comerciale, Revista de Drept Comercial, nr. 12/1997, p. 121-123

codebitor poate fi urmărit de creditor pentru a plăti datoria în întregime; b) fidejursorii nu pot invoca beneficiul de discuțiune și beneficiul de diviziune.

Din cea de a doua trăsătură, rezultă următoarele efecte: a) valabilitatea acordului de voință se analizează pentru fiecare debitor în parte, iar anulabilitatea uneia dintre obligații nu are nici o influență asupra obligațiilor celorlalți debitori; b) obligația unui debitor poate fi afectată de un termen sau o condiție, iar obligațiile celorlalți debitori să fie pure și simple (art. 1040 C.civ.); c) obligația unui codebitor se poate stinge, fără ca astfel să se stingă și obligațiile celorlalți codebitori; d) creditorul în cazul în care urmărește pe unul dintre codebitori pentru realizarea creanței, iar acesta este insolubil, nu pierde posibilitatea de a urmări și pe ceilalți codebitori (art. 1043 C. civ.).

Efecte secundare. Efectele secundare care decurg din dispozițiile art. 1056 C. civ. potrivit cărora "codebitorul solidar reprezintă pe ceilalți codebitori în toate actele care pot avea de efect stingerea sau împuținarea obligației"¹⁹, sunt: a) punerea în întârziere a unui codebitor produce efecte față de toți codebitorii; astfel art. 1044 alin. 1 C. civ. prevede că dacă bunul care trebuia predat a pierit din culpa unui codebitor, ceilalți codebitori sunt obligați la plata contravalorii bunului împreună cu debitorul în culpă. În acest caz, legiuitorul a derogat de la principiul reprezentării între codebitori înscris în art. 1056 C. civ., întrucât a adus o limitare în sensul că numai codebitorul ce se face culpabil de pierirea bunului răspunde și pentru daune, în schimb ceilalți codebitori sunt ținuți doar de plata contravalorii bunului pierit (art. 1044 alin. 3 C. civ.), întrucât mandatul reciproc al codebitorilor este doar *ad conservandam vel perpetuendam obligationem, non ad augendam*; b) acțiunea pornită împotriva unui codebitor face să se întrerupă prescripția față de toți codebitorii (art. 1045 C. civ.), după cum și începerea executării față de unul dintre codebitori face să se întrerupă prescripția executării față de toți codebitorii²⁰; c) cererea de dobândă făcută în contra unui codebitor face să curgă dobânda în contra tuturor codebitorilor (art. 1046 C. civ.); acest efect nu prezintă o prea mare importanță pentru dreptul comercial având în vedere dispozițiile art. 43 C. com.

6. Efectele solidarității codebitorilor. Raporturile între codebitori. În momentul achitării în totalitate a datoriei de către unul dintre codebitori, solidaritatea între aceștia dispăre, datoria între codebitori urmând a fi divizibilă; codebitorul care a plătit trebuie să urmărească pe fiecare dintre ceilalți codebitori pentru a-și recupera ceea ce a plătit (art. 1052 și 1053 C. civ.). Între codebitori divizarea datoriei se face fie potrivit convenției acestora, iar dacă nu există o convenție fie potrivit părții de interes a fiecăruia, fie în părți egale. Codebitorul care a plătit în totalitate datoria are la îndemână pentru a se îndrepta împotriva celorlalți codebitori, o *acțiune ce derivă din subrogarea legală în drepturile creditorului plătit* (art. 1108 pct. 3 C. civ.) caz în care codebitorul beneficiază de garanțiile creanței (gaj, ipotecă, privilegii) sau de o *acțiune personală* ce derivă din mandat sau gestiunea de afaceri, caz în care codebitorul devine un simplu creditor chirografar. Dacă unul dintre codebitori este insolubil, riscul va fi suportat de către toți codebitorii (inclusiv cel ce a efectuat plata) potrivit cotelor contributive la datorie (art. 1053 alin. 2 C. civ.).

¹⁹Pentru a explica efectele secundare și totodată pentru a întări ideea de garanție a creditorului, doctrina, începând cu Dumoulin, a considerat că între codebitorii ținuți solidar funcționează un mandat reciproc, de reprezentare în raporturile acestora cu creditorul.

²⁰O hotărâre pronunțată cu privire doar la unul dintre codebitori este opozabilă și celorlalți codebitori, chiar dacă nu au fost parte în proces; în acest sens este și jurisprudența franceză: Civ., sec. com., 13 déc. 1951, D. 1952, pag. 435; Trib. com. Angers, 4 déc. 1957, D. 1958, p. 378.